

kdy k tomuto návrhu přistoupil kolisní opatrovník pro nezl. Jaroslava dodatečně zřízený.

Dovolací stížnost jest tu posuzovati podle § 16 nesp. pat., který ji připouští jen pro zřejmý rozpor rozhodnutí se zákonem, anebo se spisy nebo pro zmatečnost. Nejv. soud neshledal, že jsou splněny tyto mimořádné dovolací stížnosti.

Nejde tu o placení výživného za dobu minulou, jak míní stěžovatel, nýbrž jen o řešení otázky, zdali za den podání návrhu na placení výživného jest pokládati již den, kdy tento návrh učinila u soudu matka dítěte, či teprve den, kdy se k tomuto návrhu matčinu připojil jeho kolisní opatrovník. Tuto otázku rozřešil rekursní soud bez porušení zákona a stačí odkázati stěžovatele v té příčině na odůvodnění napadeného usnesení, k němuž se ještě dodává, že podnět k nespornému řízení a vyživovací povinnosti manželského otce k nezletilému dítěti může dáti také jeho matka, zejména je-li dítě v její výchově a výživě (§ 178 obč. z.) a že bylo povinností soudu podle § 270, 271, 187 obč. z. a podle zásady vyslovené v § 2, čís. 2 nesp. pat., by se postaral ihned a sám od sebe o zřízení kolisního opatrovníka pro nezletilé dítě.

R o z h o d n u t í n e j v. s o u d u z e d n e 6. března 1931 R I
140/31. Strnad.

L I T E R Á R N Í Z P R Á V Y.

Doc. Dr. Vladimír Solnař: *Zločinnost v zemích českých v letech 1914—1922 s hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva.* Knihovna Sborníku věd právních a státních, v Praze 1931.

Budiž tu předem podán obsah spisu, jak jej autor sám výstižně a zároveň koncise nakreslil ve svém francouzském exposé ke spisu připojeném.

Autor, jenž se z části toutéž otázkou již zabýval ve článku „La guerre mondiale et la criminalité en Tchécoslovaquie“ (Revue de droit pénal et de criminologie 1929), uveřejněném též ve Věstníku československé společnosti pro právo trestní 1930, řeší v § 1 otázku m e t o d y pozorování zločinnosti jako společenského jevu a pomůcky kriminální etiologie. Rozebírá dvě možné metody, totiž metodu s t a t i s t i c k o u (pozorování hromadné), která se zabývá pouze jedinou stránkou pozorovaných jevů a od ostatních stránek abstrahuje, kdežto pozorování j e d n o t l i v ý c h p ř í p a d ů hledí si každého případu v jeho celistvosti. Podle této metody tvoří jednotku pozorovaný případ, naproti tomu s hlediska kriminální statistiky jest jednotkou abstraktní vlastnost nebo podmínka. V poslední době bylo často pro kriminální etiologii doporučováno pozorování jednotlivých případů. Autor shledává tuto

tendenci poněkud přemrštěnou a doporučuje kombinaci obou metod. Má za to, že statistická metoda je velmi způsobilá, aby poskytla všeobecný obraz o vývoji zločinnosti, kdežto pozorování jednotlivých případů musí tento rámec vyplnit a podle potřeby opravit.

V § 2 o podmínkách užívání metody statistické v době, o kterou jde, vypočítává zvláštní obtíže spojené s užíváním této metody pro dobu válečnou a poválečnou. Zločinnost t. zv. zákonná, která se jeví v statistických datech, pokládá se všeobecně za reprezentanta skutečné zločinnosti v předpokladu, že ona jest vždy přibližně stejným zlomkem této. Tento předpoklad neodpovídá skutečnosti v dobách normálních a ještě méně v neklidné době válečné a poválečné.

Třeba především hleděti k té okolnosti, že skutečný obsah zákonného předpisu může se změnit bez formální změny zákona. Sem náleží kvalifikace některých trestných činů proti majetku výši škody v době znehodnocené měny, kterážto okolnost zvyšovala automaticky počet zločinů a snižovala počet přestupků. Třeba též přihlížeti k dosahu změny zákona, jež může míti v zápětí změny čísel, kterým neodpovídá žádná změna zločinnosti. Jest též třeba přihlížeti k změněné aplikaci předpisu, který zůstal beze změny, ale jehož užití bylo pod nepřímým vlivem nějakého nového ustanovení. Sem náleží zákon proti útisku, který zmenšil nepochybně počet odsouzení pro vydírání, ačkoli formálně se ustanovení o vydírání vůbec nedotkl. Zákon o podmíněném odsouzení zvýšil počet odsouzení osob nedospělých, které byly dříve — hleďíc k nedostatku vhodného opatření jiného — zprošťovány i tehdy, když jejich vina nebyla pochybná.

Srovnávání statistických dat v době, o kterou jde, znesnadňují zejména změny v intenzitě a pohotovosti trestního stíhání. Válka nepochybně zeslabila a zpomalila trestní stíhání; počet bezpečnostního personálu byl zmenšen a byly mu ukládány úkoly souvisící bezprostředně s válkou, jako t. zv. přímá válečná zločinnost (válečná lichva), jakož i zločinnost politická. Tuto část zločinnosti autor vyloučil pro technické obtíže z rámce svého pojednání. Citlivost osob poškozených byla v době, o kterou jde, podstatně změněna. Stala se snad intenzivnější, pokud jde o útoky na majetek, jenž se stal vzácným, kdežto ochabla pokud jde o méně závažné útoky na tělesnou bezpečnost a na čest.

Další skutečností hodnou pozornosti je vojenská služba většiny mužů a zmenšení počtu osob podléhajících občanskému soudnictví z toho vyplynuvší, jakož i rozšíření příslušnosti vojenských soudů na obyvatelstvo civilní pro některé trestné činy povahy politické za války. Třeba upřímně litovati, že není možno určit přesně počet vojáků ani doplnit data údaji statistiky soudů vojenských. Proto nelze bohužel uvést počet odsouzení ve vztah k počtu obyvatelstva.

Přes tyto vady je studium kriminálněstatistických dat velmi zajímavé a vděčné. Neboť kdežto všechny uvedené okolnosti by předpovídaly pokles statistických čísel, převládá naopak v době, o níž jde, ohromný vzestup.

Nato zabývá se autor zločinností v době války podle trestných činů. K tomu konci dělí trestné činy na dvě skupiny. Prvá zahrnuje trestné činy, jichž za války a v letech 1920 a 1921 přibývalo, a jichž počet potom klesal.

Do této skupiny náleží krádeže a některé trestné činy povahy násilné, které směřují současně zpravidla k dosažení nějakého prospěchu (vydírání, rušení míru pozemního a domovního, útoky proti vrchnosti). Všechny tyto trestné činy byly páčány značnou měrou ženami a osobami mladistvými. Kdežto počet krádeží značně vzrostl velkým množstvím nepatrných krádeží potravin, které se staly zločiny hledíc na znehodnocení měny, trestné činy násilné souvisí s davovými nepokoji, způsobenými nedostatkem potravin za války, po válce pak příčinami rázu sociálního, národnostního a politického. Autor dokládá tyto skutečnosti obsahem zpráv státních zástupců.

Ostatní trestné činy náležejí do druhé skupiny. Vzrostla jen zločinnost žen a osob mladistvých, pokud jde o podvod — počet odsouzení pro ostatní trestné činy této skupiny za války klesl. Vzrůst zločinnosti po válce jest charakteristický pro všechny trestné činy této skupiny. Kdežto však u podvodu, zpronevěry, vyhnání plodu a ostatních deliktů proti mravnosti vzestup zdá se trvalým, neobyčejně značný počet vražd a loupeží v letech 1920 a 1921 je jen přechodný a počet odsouzení pro nebezpečná vyhrožování, těžká poškození na těle, zabití, tuláctví a žhářství dosáhl stěží předválečného počtu. Autor uvádí zmenšení násilné zločinnosti za války v souvislost se sníženou spotřebou alkoholu, což dokládá paralelním pohybem počtu odsouzení pro přestupek opilství, jakož i tím, že násilná zločinnost klesla daleko více na Moravě a ve Slezsku, kde spotřeba alkoholu, zejména kořalky, je větší než v Čechách.

Nato zabývá se autor zločinností podle vlastností osob odsouzených. Konstatuje nesmírný vzrůst zločinnosti žen za války a v prvních letech po válce. Později tento vzrůst, který byl největší u krádeže a útoků proti osobám vrchnostenským, postupně opadá. Autor vysvětluje tento zjev hospodářskými podmínkami a drahotou, kteréžto okolnosti se staly ještě tíživějšími, hledíc k nepřítomnosti mužů. Vývoj zločinnosti osob mladistvých podobá se velmi zločinnosti žen, ale vrací se daleko dříve k původnímu stavu. Do očí bije poměrně vyšší zločinnost dívek. Pokud jde o rodinný stav osob odsouzených, uvádí autor, že za války osoby ženaté a vdané spolupůsobí silněji na vzrůstu zločinnosti než svobodné. Po válce se vývoj různí u krádeží, kde roste podíl svobodných, a u deliktů povahy násilné, kde klesá.

Je velmi obtížné na základě dat obsažených v oficiálních sta-

tistických publikacích charakterisovati změnu zločinnosti, pokud jde o trestní minulost osob odsouzených. Jest však asi nesporné, že třeba přičítati vzrůst zločinnosti za války a po válce z větší části osobám dosud bezúhonným. S všeobecným poklesem zločinnosti klesá i podíl osob zachovalých.

Autor pokouší se dále doplniti charakteristiku zločinnosti naznačením vývoje výměry trestu. Upozorňuje na zeslabení represe, jež se jeví ve zvýšeném užívání krátkodobých trestů a trestu peněžitého. Přísnější trestání lze pozorovati, jen pokud jde o některé trestné činy, kterých přibýlo, totiž vyhnání plodu, křivé svědectví, loupež. Z toho třeba usuzovati, že závažnost zločinnosti za války a po válce nebyla vždy úměrná početnímu vzestupu, který byl způsoben z velké části trestnými činy menší závažnosti.

Pokud jde o teritoriální rozdělení zločinnosti, třeba se spokojiti pro nedostatek bližších dat zjištěním, že vzestup zločinnosti byl největší ve střediscích průmyslových a v krajích nejchudších.

V celkovém přehledu na podkladě předchozích šetření autor uvádí, že válka působila od samého počátku vzestup zločinnosti. Tento zjev, který za války se jevil zejména pokud jde o zločinnost žen a osob mladistvých, vynikl ještě více po válce, když se vrátili mužové. V letech 1920 a 1921 dosáhl vzestup vrcholu. Celková zločinnost jakož i počet některých trestných činů velmi rozšířených a pro tuto dobu příznačných (krádež, útoky proti vrchnostenským osobám) počal klesati.

Mezinárodním srovnáním statistických dat staví se v cestu velmi vážné překážky. Omezili se pozorování na území Rakouska, které tvořilo se zeměmi českými jednotné území, možno konstatovati, že následky války se projevíly intensivněji v zemích českých za války, v Rakousku pak po válce.

Autor srovnává výsledky šetření s poučkami kriminální etologie, uvádí, že z největší části jsou v souhlase. Tak tomu jest, pokud jde o opačný vývoj zločinnosti hospodářské a násilné, o různý pohyb krádeží proti podvodům a zpronevěrám, o větší stálost těžké zločinnosti proti zločinnosti méně významné, o vliv alkoholismu na zločinnost, o zločinnost žen a osob mladistvých, o význam rodinného stavu pro zločinnost. Zkušenosti vyvrátily nauku o paralelním pohybu přestupku tuláctví a trestných činů proti věřitelům se zločinností majetkovou. Válečnou zločinnost třeba charakterisovati jako zločinnost exogenní par excellence, aniž by tímto poznatkem mohla býti podepřena, jak za to má Exner, nauka o převaze zevních činitelů jako příčin zločinnosti.

Hledíc na reformu trestního práva, mohou výsledky poskytnouti poučení zákonodárci potud, pokud zdůrazňují význam zločinnosti exogenní a udávají výměru trestů v soudní praxi obvyklou. Československá osnova trestního zákona z r. 1926

hová téměř všem požadavkům, které by bylo možné opřít o výsledky, k nimž autor dospěl.

* *
*

Při posouzení spisu Solnařova třeba hned předem pochvalně se zmíniti o způsobu, jímž spisovatel si upravuje v úvodních kapitolách směrnice pro své badání po stránce metodologické, a to jak s hlediska povšechného (význam pozorování hromadného a studium jednotlivých případů, § 1), tak i pokud jde o podmínky užívání kriminální statistiky v době, již si učinil předmětem svého pozorování (§ 2).

Tyto úvahy vedly autora ke správnému poznání, že při vědeckém badání v oblasti kriminální statistiky je na místě silná dávka skepse a že závěry ze statistického materiálu lze činiti jen s největší opatrností. Dr. Solnař správně vycítil, že pouze tímto způsobem je možné se vyhnouti nesprávným závěrům, zejména po stránce etiologické, jak jich v literatuře kriminálně-statistické není věru pořádku.

Uvedené směrnice přidrží se autor důsledně v celém svém spise. Nechť zkoumá zločinnost na podkladě po ruce jsoucího statistického materiálu podle trestných činů (§ 4) či podle vlastností odsouzených osob (žen, mladistvých; § 5), všude je pozorovati, jak opatrně ohmatává řady číslic statistikou zjištěných, jak kriticky je třídí a mezi sebou přirovnává a jak zdrželivě a po uvážení všech možností se odhodlává formulovati závěr svých úvah ve směru etiologickém.

Plného souhlasu zasluhuje Dr. Solnař zejména, když podrobuje zkoumání pod lupou svého kriticismu dogma o »očistné moci války«, jímž četní němečtí spisovatelé se snaží vysvětliti pokles zločinnosti na počátku války, při čemž autor dospívá k názoru, že toto dogma je neudržitelné (str. 111 d.).

Poněkud daleko zachází však ve své skepsi, podle mého soudu, pokud jde o možnost a význam statistického zjišťování účinku alkoholismu na zločinnost (str. 62). Jen tím lze patrně vysvětliti, že, ačkoliv naše kriminální statistika se omezuje toliko na číselné zachycování počtu odsouzení pro přestupek § 523 tr. z., ignorujíc jinak úplně vliv alkoholismu na zločinnost, postrádáme v reformních návrzích autorových na úpravu kriminální statistiky (str. 133—134) požadavek změny uvedeného odmítavého stanoviska. Podle mého soudu nemůže býti pochybnosti o tom, že ve většině případů nebude soudům činiti obtíže zjištění, že alkoholismus ať akutní (opilost, podnapilost) ať chronický (píjanství) byl příčinou trestního činu či aspoň — což úplně postačí — jeho *conditio sine que non*. Netřeba snad vykládati, jakou důležitost by mělo toto, byť i jen neúplné zjišťování pro požadavek zostřené potírání zneužívání lihových nápojů, k němuž naše

republika, zůstávající v té příčině pozadu za jinými státy, se stále ještě nechce otevřeně odhodlati.

Od výše zdůrazněného skepticismu autora odráží se zřejmě optimistické stanovisko, jež zaujímá k otázce kriminální statistiky mezinárodní (§ 9). Neboť jakkoli nepřezírá obtíže stavící se jí v cestu, zejména onu, která spočívá v podstatné různosti trestních zákonů, v intenzitě trestního stíhání, v povaze obyvatelstva a j., slibuje si přece jen po předcházejícím důkladném zpracování dat jednotlivých států zdárné výsledky od celkového zpracování jich. Mám za to, že by to bylo možné jen při roztržení trestných činů ve velké homogenní skupiny (na př. tr. činy majetkové, tr. činy násilné a p.), že však ani toto roztržení by nemohlo býti nikdy přesné a že vždy zbývá ještě otázka, zda velká práce s takovým badáním spojená by vedla k výsledkům aspoň přibližně ekvivalentním. Autor sám právem se proto omezuje ve svém spise na srovnání získaných dat pro země české se statistickými číslicemi Rakouska, kdež ovšem nevádí největší z výše uvedených překážek, totiž podstatná různost trestních zákonodárství.

Jestliže autor, srovnávaje ke konci svého spisu výsledky svého badání s ustálenými poučkami kriminální etiologie, dochází při tom k závěru, že se podstatně shodují, a přirovnává světovou válku v tomto směru k pokusu v *přírodních vědách*, »který většinu souvislostí neodkryl, jen je bezpečně ověřil« (str. 125 i. f.), sluší tu zdůrazniti dvojí podstatný rozdíl obou přirovnávaných jevů. Vědy přírodní, zvláště chemie, fysika a stejně i věda lékařská mají totiž, zkoumajíce účinek některé substance, povětšinou možnost vyloučiti působení všech ostatních rušivých složek a zpravidla také možnost k bezpečnějšímu ověření výsledků experiment opakovati. Těchto možností, pokud jde o zkoumání účinku světové války na zločinnost, není a, pokud by šlo o opakování tohoto »experimentu«, bychom si ho jistě ani nepřáli!

Dr. Solnař přihlíží při svých úvahách pilně k cizozemské literatuře, zejména německé a francouzské, dovolává se jí jednak na podporu výsledku svého badání, ale neváhaje také vypořádati se s odlišnými názory jiných spisovatelů. Četné vhodně upravené diagramy (celkem 16) zvyšují hodnotu spisu.

Po stránce formální sluší ještě konstatovati, že spis vyniká — stejně jako předcházející práce autorovy — vybranou právníckou dikcí, v níž jasně se odrážejí autorovy myšlenky, jakož i správností jazykovou, již v právníckých spisech bohužel dosti často postrádáme. Lapsus »trest v trvání« tu i tam se vyskytující (viz str. 105 p. 10, str. 106, str. 132), připisují špatnému vlivu forensního prostředí autorova, v němž tento ohyzdný germanismus (»in der Dauer«) dosud utěšeně bují.

V celku sluší uznati, že Solnařův spis je nejen nejobjemnější a nejlepší naší kriminálně-statistickou prací, což by při velké chudobě tohoto odvětví naší trestně-právní literatury nebylo ani

zvláštní chválou, nýbrž, že v něm lze spatřovati cenné obohacení kriminálně-statistické literatury vůbec. Proto sluší s povděkem vítati, že autor připojiv výstižné francouzské resumé, jakož i francouzský překlad vysvětlivek, jimiž provází diagramy, učinil podstatné vědecké výtěžky své práce přístupnými širším kruhům.

Miříčka.

Z ČASOPISŮ. Časopis pro právní a státní vědu. Ročník XIV., č. 3.
Dr. Jaromír Sedláček: Kontribučenské fondy na Moravě.

Moderní stát. Ročník IV., č. 3. — Dr. Gerhard Leibholz: Současný stav německé vědy o státním právu. — Dr. J. Kose: Mezinárodní organizace duševních pracovníků. — Dr. C. Haraoui: Vývoj republikánské doktriny. — JUDr. Michal Navrátil: Poslanec Eim a vídeňští Čechové. — Dr. Alfred Fuchs: Svobodná škola politických nauk. — Č. 4. Bohuslav Koutník: Organizační problémy československého knihovnictví. — Dr. Eugen Červinka: Povinné veřejné pojištění proti nezaměstnanosti. — Dr. C. Haraoui: Ruské drama a pětiletka. — JUDr. Michal Navrátil: K 40. výročí změny politických stran v Čechách.

Právní obzor. Ročník XIV., č. 1. — Dr. Ant. Boria: Poznatky o trestnej novele v roku 1929. — Věstník ministerstva unifikace: Karel Schrotz: Spolunabyté jmění a osnova nového občanského zákonníka. — Č. 2. Dr. Zdeněk Peška: Meziparlamentní unie o menšinové otázce. — Dr. Ant. Balcar: Je-li dědic, který dosud není v pozem. knize jako spoluvlastník zapsán, legitimován ke sporu o zrušení spoluvlastnictví. — Věstník: Ferd. Tuš: K otázce unifikace poplatků v republice Československé. — Č. 3. Dr. E. Ziegler: Nova v odvolacom pokračovaní a materiálna spravedlnosť. — Dr. B. Róna-Riegelhaupt: Valuta zmenkovej istiny u »starej« zmenky. — Č. 4.—5. Dokončení článku Zieglerova. — Fr. Novotný: V nemocenském pojištění není přihláška aktem právo tvorným. — Dr. S. Hendrich: Propagační slova pro těsnopis u soudů a úřadů. — Dr. Ant. Ferényi: O disciplinárnom pokračovaní proti starostovi obce a členom obcej rady na Slovensku. — Věstník: Dokončení článku Tušova. — Ant. Hons: K připravované revisi živnostenských zákonů. — Č. 6.—7. Dokončení článku Hendrichova. — Lud. Tariska: Pri nedostatku peukazu, že výživa dieťaťa za platného manželstva zrozeného. — K. Laštovka: Může cizinec nabýti českoslov. stát. občanství jmenováním za státního úředníka v českých zemích? — F. Novotný: K rozhodování o žalobách ve věcech pensijního fondu stát. drah jsou příslušny soudy řádné. — Věstník: Dr. Josef Balcar: Zákon proti nekalé soutěži v Jugoslavii. Ant. Hons: K přípravné revisi živnostenských zákonů. — Zpráva o průběhu III. sjezdu právníku československých 1930.

Sborník věd právních a státních. Ročník XXXI., č. 1. Prof. Dr. V. Mildschuh: Ještě Englišova »Finanční věda«. — Dr. František Valina: Několik příspěvků poslední doby ke snahám o novou teorii mezinárodního obchodu. — Dr. Cyril Horáček ml.: K metodologii statistického šetření jevů hospodářských. — Dr. M. Štátný: Obsah jed-